

VALTIONEUVOSTON PERIAATEPÄÄTÖS JULKISEN TUTKIMUSJÄRJESTELMÄN RAKENTEELLISESTA KEHITTÄMISESTÄ

Suomen kansallisena pyrkimyksenä on kestävä ja tasapainoinen yhteiskunnallinen ja taloudellinen kehitys. Hyvä työllisyys, tuottavuus ja kilpailukyky ovat sen keskeisiä tekijöitä. Tutkimuksen ja teknologisen kehitystyön ja niiden tulosten hyödyntämisen määrätietoisella tehostamisella on tässä oleellinen merkitys. Ne ovat tärkeässä asemassa myös vastattaessa kulttuuriin ja ympäristöön kohdistuviin haasteisiin. Julkisen tutkimusjärjestelmän rakenteelliset kehittämistoimet tukevat tavoitteiden saavuttamista kansainvälisen toimintaympäristön jatkuvasti muuttuessa.

Järjestelmätaso

1. Julkista tutkimusjärjestelmää kehitetään toiminnallisena kokonaisuutena nykyiseltä pohjalta tutkimus- ja kehittämistoiminnan laadun ja relevanssin jatkuvaksi parantamiseksi. Kehittämistoimet suunnataan toimintojen priorisoinnin, tutkimusorganisaatioiden kansainvälisen ja kansallisen profiloitumisen sekä ennakointityöhön tukeutuvan valikoivan päätöksenteon vahvistamiseen. Keskeisenä haasteena on kansainväliseen huippuun yltävän t&k-toiminnan kehittäminen aloilla, jotka ovat kansantalouden, yhteiskunnan muun kehityksen ja kansalaisten hyvinvoinnin kannalta kaikkein tärkeimpiä. Kehittämistoimien toteutuksesta vastaavat aina ne organisaatiot, joihin kehittämistarpeet kohdistuvat. Globaali kehitys, eurooppalaisen tutkimusalueen ERA:n muotoutuminen sekä Itämeren piirin yhteistyön tiivistyminen vaativat kaikilla tasoilla erityishuomion kiinnittämistä kansainväliseen tiede- ja teknologiayhteistyöhön.

2. Julkiset tutkimusrahoittajat kehittävät keskinäistä yhteistoimintaansa ja yhteistyötä yksityisten ja ulkomaisten rahoittajien kanssa huipputason osaamiskeskittymien vahvistamiseksi ja lisäämiseksi. On tärkeää, että tutkimusorganisaatioiden perusrahoitus ja kilpailtu rahoitus täydentävät toisiaan tasapainoisesti. Korkeakoulujen, tutkimuslaitosten ja yritysten yhteisiä hankkeita lisätään ja infrastruktuuri- ja muuta yhteistyötä tiivistetään tutkimusjärjestelmän toiminnan kehittämiseksi sekä tutkimuslähtöisen sosiaalisen ja teknologisen innovaatiotoiminnan edistämiseksi.

3. Koulutuksen, tutkimuksen ja innovaatiotoiminnan kansainvälistyminen on koko tutkimusjärjestelmän keskeinen kehittämistavoite. Kansainvälistä tiedottamista suomalaisen tieteen ja teknologian tarjoamista yhteistyömahdollisuuksista parannetaan ja edistetään Suomessa tapahtuvaa kansainvälistymistä myös lainsäädäntötoimin. Tutkimusjärjestelmän kaikkien toimijoiden mahdollisuuksia, kykyä ja mekanismeja vastaanottaa ulkomaisia tutkijoita ja muita erityisasiantuntijoita parannetaan. Opetusministeriö huolehtii yhdessä muiden ministeriöiden kanssa tämän päätöksen edellyttämien henkisten resurssien sekä tutkijanurien kehittämisestä.

Päätöksenteko- ja ohjausorganisaatiot

4. Hallitus järjestää kerran vaalikaudessa eduskunnalle tilaisuuden kokoavaan tiede-, teknologia- ja innovaatiopoliittiseen keskusteluun, jonka perustana ovat valtioneuvoston hyväksymä koulutuksen ja korkeakouluissa harjoitettavan tutkimuksen kehittämissuunnitelma sekä valtion tiede- ja teknologia-neuvoston kerran toimikaudellaan laatima linjaraportti

5. Kansallisen tiede-, teknologia- ja innovaatiopoliittisen neuvonannon ja poliittisen päätöksenteon yhteyksiä valtioneuvoston piirissä vahvistetaan. Talouspoliittinen ministerivaliokunta käsittelee valmistavasti myös näiden sektorien keskeiset kysymykset. Opetusministeri osallistuu näitä asioita käsiteltäessä valiokunnan päätöksentekoon. Mahdolliset muut järjestelyt ajoittuvat vaalikauden vaihtumiseen.

6. Samassa tarkoituksessa valtion tiede- ja teknologianeuvostoa kehitetään valtioneuvoston keskeisenä asiantuntijaelimenä kaikissa tärkeissä tiede-, teknologia- ja innovaatiopoliittisissa kysymyksissä. Neuvoston toimikausi muutetaan nelivuotiseksi ja neuvostolle määrätään opetusministeriöön sijoitettava päätoiminen pääsihteeri. Myös keskeiset sektoritutkimusalat otetaan huomioon neuvoston kokoonpanossa.

7. Tiede-, teknologia- ja innovaatiopoliittikan asemaa opetusministeriössä ja kauppa- ja teollisuusministeriössä vahvistetaan erityisesti hallinnonalojen sisäisen yhteistyön ja kansallisen horisontaaliyhteistyön kehittämiseksi. Eri ministeriöiden sektoritutkimuksen ja keskinäisen yhteistyön vastaavat kehittämistoimet ovat tämän päätöksen kohdissa 17—19.

8. Suomen Akatemia ja Teknologian kehittämiskeskus kehittävät yhdessä Sitran ja muiden rahoittajien kanssa keskinäistä rahoitus- ja muuta yhteistyötään tutkimus- ja innovaatio-rahituksen vaikuttavuuden parantamiseksi ja nykyistä suurempien toimintakokonaisuuksien muodostamiseksi ja toteuttamiseksi. Rahoittajien tulee arvioida nykyisiä ja kehittää tarvittaessa uusia toimintatapoja ja rahoitusinstrumentteja erityisesti tieteidenvälisen ja teknologioidenvälisen tutkimuksen edistämiseksi sekä ulkomaisten huippuosaajien saamiseksi Suomeen.

9. Valtion tiede- ja teknologianeuvoston johdolla laaditaan 30.6.2006 mennessä kansallinen strategia kansainvälisesti kilpailukykyisten tieteen ja teknologian osaamiskeskittymien ja huippuyksiköiden synnyttämiseksi ja vahvistamiseksi. Strategiaan sisällytetään myös esitykset laajojen infrastruktuurien kehittämisestä ja niiden hyödyntämisen parantamisesta.

Yliopistot ja ammattikorkeakoulut

10. Yliopistolaitoksen kehittämisen tavoitteena on kaikilta osin korkeatasoinen, Suomen vahvuusalueilla kansainvälisesti huipulla oleva yliopistojärjestelmä, jonka sisäinen uudistumis- ja reagointikyky tuottavat jatkuvasti myös uusia tutkimusavauksia ja -aloitteita. Ammattikorkeakouluja kehitetään alueellisina vaikuttajina niiden tehtävämäärittelystä ja yritysten käytännön tarpeista lähtien. Korkeakoululaitosta ei laajenneta. Kehittämistoimet suunnataan opetusministeriön johdolla yksiköiden toiminnan vaikuttavuuden, laadun, sisällön ja tehokkuuden varmistamiseen ja edistämiseen suuntaamalla voimavaroja suuremmiksi kokonaisuuksiksi, vahvistamalla verkottumista sekä tehostamalla johtamista ja toiminnan arviointia.

11. Yliopistot parantavat kansainvälistä kilpailukykyään profiloitumalla sekä panostamalla tutkimuksen laatuun, monitieteisyyteen ja kansainvälisesti korkeatasoiseen tutkijakuntaan. Ammattikorkeakoulujen ylläpitäjien tulee yhdessä opetusministeriön kanssa varmistaa korkeakouluyksikköjen riittävä koko ja monipuolisuus sekä panostaa korkeatasoisen, alueiden työelämän tarpeita vastaavan koulutuksen ja ammattikorkeakoulujen tehtävänä olevan soveltavan t&k-toiminnan kehittämiseen yhteistyössä hyödyntäjien kanssa. Kansainvälistä koulutustarjontaa kehitetään lisäämällä vieraskielistä perus- ja tutkijankoulutusta Suomessa, tuottamalla myös muissa maissa toteutettavia koulutusohjelmia ja parantamalla ulkomaalaisille suunnattuja palveluja. Selvitetään ETA-alueen ulkopuolelta tulevien opiskelijoiden opinto-

jen maksullisuutta syksyn 2005 talousarvioneuvotteluissa tehtäviä päätöksiä varten. Kohdissa 10 ja 11 otetaan huomioon ruotsinkielisen yliopisto- ja korkeakoululaitoksen erityispiirteet.

12. Yliopistojen johtamista, strategista suunnittelua ja tutkimushallintoa vahvistetaan ja tutkimustoimintaa kootaan suuremmiksi kokonaisuuksiksi ns. kriittisten massojen, synergiaetujen ja monitieteisten tutkimuskokonaisuuksien lisäämiseksi. Yliopiston strategista johtamista ja hallintoa uudistetaan ottaen huomioon yliopiston tehtävien ja toimintaympäristön muutoksista johtuvat kasvavat vaatimukset. Tutkimuksen johtamisen koulutusta lisätään.

13. Yliopistojen taloudellista toimivaltaa lisätään lainsäädäntötoimin kansallisen ja kansainvälisen huippuosaamisen ja verkostoitumisen edellytysten parantamiseksi. Saatetaan opetusministeriön johdolla rahoituksen ja talouden kokonaishallinta yliopistoissa laajenevan vastuun vaatimalle tasolle uudistamalla kustannuslaskentaa siten, että kaikkien toimintojen todellisia kustannuksia voidaan läpinäkyvästi ja yhtäläisin perustein seurata ja ottaa rahoituksessa huomioon. Yritysten korkeakouluille tekemien, tutkimuksen rahoitukseen suunnattujen lahjoitusten verovapausrajan nostamista selvitetään.

14. Yliopistojen suoran budjettirahoituksen laskentamenettely uudistetaan opetusministeriön johdolla. Perustoimintojen vahvistamisen rinnalla nykyistä merkittävämpi osa rahoituksesta kohdennetaan koulutus- ja tutkimustoiminnan laadun perusteella, alakohtaiset erityispiirteet huomioon ottaen. Rahoitusta suunnataan myös rakenteiden ja yliopistojen omien ohjausjärjestelmien uudistamiseen. Kilpailtua rahoitusta lisätään korkeakoulujen uudistumisen ja erikoistumisen tukemiseksi sekä opetuksen ja tutkimuksen laadun nostamiseksi. Tuloksellisuusmittareita uudistetaan opetusministeriön johdolla tavoitteen edellyttämällä tavalla.

15. Osakeomistusta vastaan tapahtuvaa immateriaalioikeuksien siirtomahdollisuutta korkeakouluilta yrityksille, joissa korkeakoulut ovat osakkeenomistajina mukana, laajennetaan ja joustavoitetaan lainsäädäntötoimin. Korkeakouluilla tulee olla ajantasaiset, eri välittäjäorganisaatioiden tarjoamat mahdollisuudet huomioon ottavat, yritysyhteistyötä sekä teknologian ja tutkimustulosten siirtoa koskevat strategiat. Yliopistojen tulee lisäksi laatia yliopistoyhtiöitä koskevat selkeät toimintamallit; 1.8.2005 voimaantulevan lainsäädännön toimivuus tarkistetaan tarvittaessa.

16. Opetusministeriö valmistelee yhteistyössä eri tahojen kanssa vuoden 2005 loppuun mennessä tämän päätöksen huomioon ottavan koulutuksen ja korkeakouluissa harjoitettavan tutkimuksen kehittämissuunnitelman tarkistuksen valtioneuvoston hyväksyttäväksi.

Sektoritutkimus ja valtion tutkimuslaitokset

17. Kaikki ministeriöt arvioivat hallinnonalallaan valtioneuvoston kanslian, petusministeriön ja kauppa- ja teollisuusministeriön syksyllä 2004 julkaisemissa raporteissa olevat, sektoritutkimusta ja sen hyödyntämistä sekä ministeriöissä että tutkimuslaitoksissa koskevat ehdotukset ja laativat arvioinnin sekä tämän periaatepäätöksen pohjalta hallinnonalan sektoritutkimuksen aikataulutetut kehittämis- ja hyödyntämisohjelmat. Ohjelmat toimitetaan valtion tiede- ja teknologianeuvostolle 30.9.2005 mennessä. Kehittämisohjelmat laaditaan yhteistyössä niiden muiden hallinnonalojen kanssa, joita raportin ehdotukset samanaikaisesti koskevat.

18. Sektoritutkimuksen kehittämisohjelmien valmistuttua hallitus asettaa työryhmän laatimaan kokonaissuunnitelman valtion sektoritutkimuksen ja sen resurssien kohdentamiseksi yhteiskunnan muuttuneiden tarpeiden mukaan.

19. Kaikki ministeriöt nimeävät vastuuhenkilön tai -yksikön, jonka tehtävänä on johtaa ja koordinoita hallinnonalan sektoritutkimuksen strategista suunnittelua ja tutkimusresurssien käyttöä sekä kehittää tutkimusten hyödyntämismekanismeja.

20. Ministeriöt lisäävät sitomatonta tutkimusrahoitustaan ja kehittävät rahoitus- ja muuta yhteistyötään Suomen Akatemian ja Teknologian kehittämiskeskuksen kanssa. Tulosohejausta kehitetään yhdessä hallinnonalan tutkimuslaitosten kanssa sen varmistamiseksi, että laitosten tehtävät sekä hallinnonalan tarvitseman tutkimustiedon tuottamisessa että peruskompetenssin kehittämisessä toteutuvat ja että toiminnan vaatimat yhteistyöverkostot vahvistuvat.

21. Tutkimuslaitokset hankkivat nykyistä enemmän ulkoista tutkimusrahoitusta ja lisäävät sen osuutta t&k-toiminnassaan. Ministeriöt ja tutkimuslaitokset kehittävät tutkimusrahoituksen hallintaa ja kustannuslaskentaa sekä yhtenäistävät laskutusperusteita siten, että toimintojen todellisia kustannuksia voidaan asianmukaisesti seurata ja ottaa rahoituksessa huomioon.

22. Valtion teknillisen tutkimuskeskuksen (VTT) roolia innovaatiopolitiikan toteuttajana vahvistetaan. VTT kehittää kilpailukykyään ja perusosaamistaan erityisesti Suomen kannalta tärkeillä, valituilla painopistealoilla, ja kohdassa 9 edellytetyn kansallisen strategian mukaisella tavalla. Valittujen alojen perusrahoitusta VTT:ssä tulee vahvistaa.

Välittäjäorganisaatiot

23. Kauppa- ja teollisuusministeriön johdolla kehitetään kansallisen innovaatiopolitiikan sekä alue- ja paikallistason toimijat että innovaatioympäristöt yhdistäviä strategiaprosesseja. Tähän liittyen teknologiakeskusten asemaa ja toimintaedellytyksiä osana kansallista innovaatioympäristöä vahvistetaan.

24. Osaamisen ja teknologian siirtopalvelujen kehittämisen ensisijaisena tavoitteena on yksityisten palvelujen ja niiden edellytysten parantaminen. Julkiset palvelut suunnataan markkina- ja järjestelmäpuutteiden poistamiseen. Rahoittajien yhteistyötä kehitetään yhteisten palvelumallien avulla siten, että kansainväliset ja kansalliset prosessit ja verkostot tavoittavat aluetason tehokkaasti.

25. Osaamiskeskusohjelman kohdentumista huippuosaamiseen ja sen hyödyntämiseen parannetaan ja ohjelman yhteyksiä innovaatiopolitiikkaan vahvistetaan. Ohjelmassa toimivien julkisten organisaatioiden työnjakoa selkeytetään ja yhteistyötä tiivistetään. 1.1.2007 alkava seuraava ohjelma saatetaan nykyistä selkeämmin osaksi kansallista innovaatiopolitiikkaa. Tavoitteiden saavuttamiseksi kauppa- ja teollisuusministeriön vastuuta uudessa ohjelmassa laajennetaan.

26. Välittäjäorganisaatioihin kohdistuvat innovaatiopoliittiset toimet suunnataan elinkeinopolitiikassa osaamisintensiivisyyden pitkäjänteiseen kehittämiseen. Välittäjäorganisaatiot tiivistävät keskinäistä yhteistyötään ja verkottumistaan julkisten tutkimusorganisaatioiden kanssa. Välittäjäorganisaatioiden osaamis pohjaa vahvistetaan ja lisätään tätä tukevaa koulutusta. Kauppa- ja teollisuusministeriö tehostaa välittäjäorganisaatioiden vaikuttavuuden arviointia.

Päätöksen toteutumisen seuranta ja arviointi

27. Ministeriöt raportoivat valtioneuvostolle tämän päätöksen edellyttämistä kehittämispäätöksistä ja toteutetuista toimista. Ensimmäiset toimeenpanoraportit tulee toimittaa valtion tiede- ja teknologianeuvostolle 30.6.2006 mennessä. Neuvosto esittää raporteista arvionsa ja tekee esitykset tarpeellisiksi katsomistaan jatkotoimenpiteistä. Esitykset yhteen sovitetaan kohdassa 18 mainitun työryhmän työn kanssa.

28. Suomen Akatemia ja Teknologian kehittämiskeskus käynnistävät yhteistyössä julkisen tutkimusjärjestelmän rakenteellisten kehittämistoimien vaikutuksia koskevan selvitystyön osana ko. organisaatioiden tehtävänä olevaa yleistä tutkimus- ja innovaatiotoiminnan vaikutusten arvioinnin kehittämistä.